

שימוש במכונות קפה ציבוריות

הרב יצחק דביר

במקומות ציבוריים רבים מוצבות מכונות קפה לשימוש הציבורי: מקומות עבודה, בתי מלון, צימרים וכדומה. לעומת כלים ציבוריים אחרים שבהם שימוש שאינו מבוקר עלול לגרום בעיות כשרות רבות, מכונות הקפה בנויות ממערכות פנימיות ללא גישה להוספת תוספות שונות.¹ הוספת תוספות למערכת תיתכן בשתי אפשרויות: א. הכנסת פולי קפה או קפסולות. ב. הכנסת חלב (מכונות משוכללות יותר שבהן קיימת אפשרות לתוספות שונות, כגון שוקו וכדומה, דורשות דיון נפרד). נדון בהשלכות של כל אחת מהתוספות על כשרות המערכת.

קפסולות קפה

למיטב ידיעתנו כיום, פולי קפה או קפסולות קפה ללא תוספת טעמים אינם טעונים הכשר, ומחילא רוב השימוש במערכת הינו כשר. משום כך במקומות עבודה המספקים לעובדים קפסולות ללא טעמים בלבד – מותר להשתמש במכונת הקפה בלא להכשירה.

לעומת זאת במכונות קפה בצימרים, שאיננו יודעים באילו קפסולות השתמשו קודם לכן, וכן במקומות עבודה שבהם כל אחד מביא מביתו את קפסולת הקפה, אנו חוששים שמא השתמשו בקפסולות המכילות חומרי טעם או אבקות חלב שאינם כשרים (החשש קיים בעיקר בקפסולות מייבוא אישי), ועלינו להכשיר את מערכת הקפה לפני השימוש.² הכשרת המערכת תתבצע על ידי הוצאת כוס מים רותחים מן המערכת. במערכות חכמות שאינן מאפשרות את הפעלת המכונה כל עוד אין קפסולה בתוכה, יש לרוקן קפסולה משומשת מתוכנה ולהפעיל את המערכת כשהיא בתוכה.³

1. שתי בעיות שמחן אין לחשוש בשימוש במערכת עצמה: א. אין לחשוש שמא הכינו במכונה קפה בשבת, משום שבדיעבד הכלים אינם נאסרים. שו"ת כתב סופר או"ח סימן נ. ואמנם במשנ"ב, סי' שיח ס"ק ד, אסר את הכלים, אך דווקא למשתמש במזיד, ודווקא למשתמש עצמו אך לא לאחרים. ב. גם אם גויים הפעילו את המכונה אין בעיה בכך, משום שלדעת רוב הפוסקים אין איסור בישולי גויים במשקאות חמים.

2. השימוש בקפסולות עם אבקת חלב מצוי בפרט במכונות דולצ'ה גוטסו, בהן ישנו שימוש נרחב בצימרים.

3. בהגעה חד פעמית, כגון בצימר או במקרה שמקבל מכונת קפה מחבר שאינו שומר כשרות, ראוי להוסיף גם עירוי של מים מקומקום רותח על גבי מקום הקפסולה לאחר פתיחתו (הסיבה לכך מחשש שבעת הפעלת המכונה המים אינם מגיעים לחלקים העליונים שבבית הקיבול של הקפסולה. אך לא חששנו לזה כאשר צריך באופן יומיומי להכשיר את המכונה במקום העבודה כדי להשתמש בה). ישנן מכונות מסחריות שאין אפשרות להפעילן גם באמצעות קפסולה מרוקנת.

כאשר ידוע בוודאות שבעשרים וארבע השעות האחרונות היה במכשיר שימוש בקפסולה שאינה כשרה, ניתן להכשיר את המכונה רק על ידי עירוב של סבון במיכל המים למשך הפעלה אחת. במכונות בעלות חיבור ישיר לברז המים ההכשרה מורכבת יותר, ועל המהדרין להימנע מלהשתמש במכונה במקרה זה⁴.

מערכת החלב

ברובן המוחלט של מכונות הקפה, החלב עובר דרך צנרת נפרדת מן המים והקפה. בארץ ניתן למצוא מעט מאוד חלב שאינו כשר, ומשום כך אין צורך להכשיר את מערכת החלב קודם השימוש (גם המקפידים על חלב 'מהדרין' אינם צריכים להכשיר את המערכת,⁵ אך אם נותר חלב במכונה עליהם לוודא שהוא תואם את רמת הכשרות שעליה הם מקפידים).

במכונות קפה שבצימרים ובבתי מלון בחו"ל, סביר להניח שהיה בעבר שימוש ב'חלב גוי', ולכן יש להכשיר את מערכת החלב לפני השימוש. זאת נבצע באמצעות הכנסת מים עם סבון לכד החלב והפעלת המערכת פעם אחת.

לרוב מכונות אלו משמשות להכנת קפה ללא טעמים בלבד, אך במקום הצורך ניתן להסתמך על הגעלת המכונה יחד עם קפסולה מלאה בתוכה (רצוי קפסולה משומשת שטעמה קלוש).

4. כאשר הכלי 'בן יומו', אין אפשרות להגעילו ללא תוספת חומר פוגם, אך כאשר ישנו שימוש בקפסולה יחידה, לדעת הרב לבנון שליט"א יש מקום להקל, שכן ייתכן שבמים יש פי שישים מחומר הטעם המעורב בקפה (ולחנ"ן אין צורך לחשוש כיוון שאין איסור ודאי).

5. החלב שאינו מהדרין בארץ הוא משום 'חלב שבת'. כמובא לעיל הכתב סופר מקל בבליעת כלים במקרה זה, ולכן אין צורך להכשיר את המכונה.